

Įteikti Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliai

Vladimiras BERESNIOVAS

Panevėžio Juozo Balčikonio gimnazijoje buvo įteikti Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliai – savanoriškos tarnystės kultūrai ir švietimui, istorinei atminčiai įvertinimas. Į iškilmingą šventę Panevėžyje suvažiavo svečiai iš visos Lietuvos. Panevėžio krašto muziejaus darbuotojų lydimi, jie aplankė senąsias Panevėžio kapines, kur ilsisi iškili Lietuvos moteris Gabrielė Petkevičaitė-Bitė. Grupė kauniečių rudens žiedų puokšte, žvakele, kartu su laureatais iš Panevėžio – Steponu Kubecku, LPKTS Šilalės filialo – A. Rašinsku pagerbė G. Petkevičaitės-Bitės atminimą.

Įteikimo ceremonijoje apdovanotieji Antanas Rašinskas (iš kairės ketvirtas) ir Dalia Poškienė (iš dešinės antra)

Apdovanojimas įsteigtas 2011 m., pagerbiant iškilią Gabrielės Petkevičaitės-Bitės asmenybę ir skiriamas siekiant skatinti Lietuvos visuomenę dirbti valstybės labui ir jos gerovei, reikšti ir įgyvendinti pozityvias idėjas, puoselėjančias visuomenės pilietiškumą, tautiškumą ir kultūrą. Apdovano-

jimo medaliu skyrimo kriterijus nustato ir apdovanojamą medaliu asmenį išrenka Seimo valdybos sudaryta Gabrielės Petkevičaitės-Bitės medaliu „Tarnaukite Lietuvai“ kandidatų vertinimo komisija.

Laureatus pristatė Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatro aktoriai Al-

binas Keleris ir Eleonora Koriznaitė, įkūnijusi Bitės personažą. Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medalius „Tarnaukite Lietuvai“ įteikė Seimo pirmininkas Viktoras Pranckietis ir Panevėžio miesto meras Rytis Račkauskas.

(keliamą į 4 psl.)

2021-ieji – Juozo Lukšos-Daumanto metai

Stasys IGNATAVIČIUS

Minint vieno garsiausio Lietuvos partizano Juozo Lukšos-Daumanto 100-ąsias gimimo ir 70-ąsias žūties metines, LR Seimas priėmė nutarimą 2021-uosius paskelbti ir legendinio Lietuvos didžiavirio Juozo Lukšos-Daumanto metais. Kad prisimintume, pagerbtume ir įamžintume Juozo Lukšos-Daumanto kovą prieš sovietinius okupantus, jo žygdarbius perėinant Sovietų sąjungos–Lenkijos sieną – „Geležinę uždangą“ ir perduodant žinias demokratiniam pasauliui apie okupantų smurtinį siautėjimą, brutualų genocidą prieš Lietuvos gyventojus ir rezistencinę žmonių kovą už išsivadavimą, Vyriausybė patvirtino visą eilę įvairių priemonių.

Įamžinti J. Lukšos-Daumanto ir jo bendražygių „Geležinės uždangos“ perėjimą sumanė ir išsivijos šauliai. Į Lietuvą atvykęs LSS išsivijoje centro valdybos atstovas spaudai Ernestas Lukoševičius LSS vadą plk. Albertą Dapkų

informavo apie LSS išsivijoje vado Juliaus Rūtenio Butkaus idėją – prie buvusios Sovietų sąjungos ir Lenkijos Respublikos sienos, kurią jie perėjo, pastatyti atminimo akmenį.

(keliamą į 2 psl.)

Šilainių kaimo tragedija

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Vyčio kryžiaus ordino Karininko kryžiaus kavaliereus Jonas Svilainis-Liūtas, Ukmergės krašto partizanas, ėjo 101-uosius metus. Jis buvo vyriausias, gyvas partizaninio karo dalyvis, Didžiosios Kovos apygardos B rinktinės Audros būrio partizanas, politinis kalinys, aktyvus 1953 metų Vorkutos lagerio politinių kalinių sukilimo dalyvis. Deja, prieš porą savaitių atsisveikino su šiuo garbingu kovotoju.

Jonas Svilainis-Liūtas

Palydėti Amžinybėn kovų draugą buvo atvykę LPKTS Anykščių filialo nariai bei Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Aukų rėmimo ir atminimo įamžinimo fondo vadovas Jonas Valenčius. Velionio karštą puosė Trispalvė, pagarbą atidavė Lietuvos kariuomenės Krašto apsaugos savanorių pajėgų Vyčio apygardos 5-osios rinktinės 505 pėstininkų kuopos savanoriai ir jų vadas kapitonas Edvinas Žvirblis. Kalbėjo legendinis Anykščių krašto partizanas Jonas Kadžionis-Bėda ir Fondo valdybos pirmininkas Jonas Valenčius. Partizanas Jonas Svilainis-Liūtas buvo pagerbtas tylos minute ir savanorių karių iššautomis trimis garbės šuvių salvėmis.

Želvos valsčiaus partizanai 1944 m. priklausė Ukmergės LLA 3-iajam rajonui. Šiame ir kaimyniniame Giedraičių valsčiuje susidarė apie 50 partizanų Stasio Grinevičiaus būrys. Taip pat sėkmingai veikė A. Morkūno-Plieno, J. Petronio-Audros, V. Karaliūno-Viržio partizanai. Deja, būta didelių netekčių.

Didelis mūšis įvyko 1946 m. sausio 22 d. Gurščių kaime. Prie miško stovyklaujančius partizanus aptiko NKVD kariuomenė. Traukiantis žuvo trys partizanai.

(keliamą į 8 psl.)

1956-ųjų Vengrijos įvykius prisimenant

Dr. Darius JUODIS

20 a. šeštojo dešimtmečio antroje pusėje pradėjo jaustis politiniai pokyčiai SSRS viduje. Tą rodė dalinis stalininių nusikaltimų išviešinimas (vadinamasis „asmens kulto“ pasmerkimas), masinių represijų pabaiga, politinių kalinių paleidimai iš lagerių ir panašiai. Po Stalino mirties gyvenusiems žmonėms tai galėjo suteikti tikėjimą, kad Sovietų sąjunga keičiasi į gerąją pusę. Bet 1956 m. įvykiai parodė, kad tikroji demokratija ir laisvė Rytų Europoje buvo neįgyvendinami projektai.

1956 m. birželio mėn. įvykiai Poznanėje (žinomas kaip „Poznanės birželis“), kuomet žuvo apie 57 protestuotojai, o ypač įvykiai Vengrijoje, parodė sistemos galias. Režimai Rytų Europoje dar netapo demokratiniiais, reikalui esant pati SSRS parodė savo slopinamąją jėgą, pasitelkiant karines bei saugumo pajėgas.

1956 m. Lietuvos žmonės negyveno informacinėje tuštumoje, lyginant su pirmaisiais pokario metais. Nors viešojo sovietinė spauda ir radijas tendencingai perdavinėjo žinias apie tariamą „kontrrevoliuciją“ Vengrijoje, bet klausimas – kiek gyventojų tuo tikėjo? Veikė jau užsienio radijo stotys, kurių noriai paslaptis klausėsi daugelis. O iš ten plaukė visai kitokio turinio naujienos.

Kaip žinome, sukilimas Vengrijoje sutapo su Vėlinių dienos minėjimu Lietuvoje. Tuo metu brukama ateistinė propaganda sulaukė natūralaus pasipriešinimo, pasireiškiančio netgi viešu religinių švenčių minėjimu. Taipvyko 1955 m., tas pasikartojė ir 1956 m. Minėjimų metu neretai nuaidėdavo įvairūs tautiniai motyvai, kas dar labiau atkreipdavo sovietų saugumo dė-

Vengrijos ambasadorius su minėjimo dalyviais prie atminimo lentos

mesį į renginių dalyvius.

Natūralu, kad Vėlinių dienos minėjimo dalyviai negalėjo nepastebėti vykstančio sukilimo Vengrijoje. Simpatijos vengrų sukilėlių tikslams išsireiškė viešais šūkiomis dėl laisvės ir eisenomis tiek Vilniuje, tiek Kaune. Dalyvių drąsa gal-

būt nustebino ir sovietų valdžią, kuri neplanavo tokio įvykių scenarijaus. Nors KGB stengėsi sekti visus, kurie tik išsakydavo kitokią nei oficialią nuomonę. Dabar galima spėlioti, kodėl sovietų valdžia Lietuvoje iš karto nepanudojo grubios jėgos prieš protestuojan-

čius, kas galėjo lemti netgi žmonių žūtis. Gal nebuvo duoti įsakymai iš aukščiau, o imtis tokios iniciatyvos niekas iš žemesniųjų pareigūnų nedrįso. Vis dėlto veikė 1956 m. bendroji šalies padėtis, visai kitaip būtų nutikę bent penkeriais metais anksčiau.

Tai nereiškia, kad aktyviai dalyvavusiems protestuose Lietuvoje viskas baigėsi be pasekmių. KGB dirbo savo darbą. Sovietų saugumiečiai atsekė aktyviausius dalyvius, prasidėjo tardymai, pokalbiai, spaudimai, šalinimai iš mokslo įstaigų bei darbų ir pan. Nukentėjo net tie, kurie bandė juos užstoti, paminėtinas Vilniaus universiteto rektorius Juozas Bulavas ir kiti dėstytojai, kurie irgi išdrįso kitaip mąstyti. 1956 m. padėtis buvo pasikeitusi, galbūt tai net dalį visuomenės padrašino, bet sistema gniaužtų dar nebuvo visiškai paleidusi, to laiko dar teko laukti daugiau nei tris dešimtmečius.

Spalio 22 d. Vilniuje įvyko tradicinis Vengrijos ambasados Lietuvoje organizuojamas minėjimas prie 1956 m. įvykių atminimo lentos netoli Aušros vartų. Renginio metu prisiminti Vengrijos įvykiai ir šių įvykių rėmėjai Lietuvoje. Nuskambėjus Vengrijos ir Lietuvos himnams, kalbėjo Vengrijos nepaprastasis ir įgaliojasis ambasadorius Gabor Diczhazi. Prisiminti ir perskaityti dalies 1956 m. Vėlinių minėjimo ir Vengrijos sukilimo palaikytojų vardai ir pavardės.

2021-ieji – Juozo Lukšos-Daumanto metai

(atkelta iš 1 psl.)

Atminimo akmenyje iškalti J. Lukšos-Daumanto ir jo bendražygių pavardės bei pažymėti sienos kirtimo datas.

Šiai minčiai LŠS vadai pritarė ir pasidėjo pasiruošiamasis darbas. Apie šį sumanymą buvo informuotas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro naujasis generalinis direktorius prof. dr. Adas Jakubauskas ir Kalvarijos (partizanai sieną perėjo Kalvarijos apylinkėse ties Liubavu) savivaldybės meras Vincas Plikaitis, kurie pritarė šaulių pasiūlymui prisijungti bendram partizanų istorinių žygių įamžinimui.

Šis bendras susitarimas, kaip viena iš priemonių įamžinant J. Lukšos-Daumanto atminimą, buvo nusiųstas į Vyriausybės kanceliariją ir užregistruotas priemonių sąrašė. Buvo apsispręsta parinktoje vietoje (kur geresnis privažiavimas ir lankomumas) pastatyti simbolinį LGGRTC tribriaunį Vyčio Kryžiaus paminklą ir šalia akmenį su partizanų pavardėmis ir datomis.

Spalio pradžioje Kalvarijos savivaldybėje įvyko pirmasis pasitarimas dėl priimto bendro nutarimo įgyvendini-

mo. Posėdyje dalyvavo Kalvarijos savivaldybės meras Vincas Plikaitis, mero pavaduotojas Kęstutis Bagdanavičius, Liubavo seniūnas Gintas Baliulis, Lietuvos kariuomenės Strateginės komunikacijos departamento atstovas mjr. Donatas Mazurkevičius, LŠS išėjimo centro valdybos atstovas spaudai Ernestas Lukoševičius, Suvalkijos šaulių 4-osios rinktinės vadai ats. kpt. Kęstutis Pileckas, LŠS V. Putvinskio-Pūtvių klubo prezidentas Stasys Ignatavičius ir šio šauliško klubo Marijampolės skyriaus pirmininkas ats. ltn. Anicetas Varnas. Pasitarime buvo aptartos įamžinimo statinių pastatymo detalės, numatoma atidengimo ir pašventinimo data ir kita.

Po pasitarimo šauliai kartu su mero pavaduotoju ir Liubavo meru apsilankė miške, kur daugiau kaip prieš 70 metų partizanai perėjo sieną, ir ieškojo tinkamos vietos įamžinimo statiniams pastatyti. Buvo apsispręsta simbolinį LGGRTC paminklą ir akmenį statyti pačiame Liubavo miestelyje, per kurį ejo partizanų kelias į Vakarų, netoli seniūnijos esančioje aikštelėje, prie kurios yra automobilių stovėjimo aikštelė ir šalia kelias į Kalvariją.

Užsimerk ir pažink nematomą pasaulį

Justina DAILIDENAITĖ

Aklieji mokomi vaikščioti, naudojantis baltomis lazdelėmis, todėl jiems skirta diena pavadinta šiuo vardu. Pasaulinė baltosios lazdelės diena Lietuvoje pradėta minėti nuo 1992 metų, kai Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga tapo Pasaulio aklųjų ir silpnaregių sąjungos nare.

Daugelyje šalių šios dienos proga organizuojami įvairūs renginiai, kuriais siekiama atkreipti visuomenės dėmesį į žmonių su regėjimo negalia problemas, informuoti apie regos sutrikimo priežastis, kad būtų galima iš anksto užkirsti kelią ligai.

Trakų viešosios bibliotekos Vaikų literatūros skyrius taip pat paminėjo šią dieną suorganizuodami renginį „Užsimerk ir pažink akimis nematomą pasaulį“. Kartu su vaikais aptarėme, ką reiškia Brailio raštas, kaip jis rašomas. Vėliau vaikai per „Youtube“ kanalą žiūrėjo filmuką „Taško istorija“, kuriame autorė papasakojo, kad Brailio raštas – ant popieriaus lapų išspausintos įvairių kombinacijų šešių iškilų taškelių figūros, per kurias vesdami rankomis aklieji gali skaityti. Filmuke autorė vaizdžiai parodė Brailio rašto subtilybes.

Po filmuko vaikai buvo pakviesti šiek tiek pajudėti bei pažaisti kelis žaidimus. Pirmajame žaidime dalyviams buvo užrašomos akys ir jie turėjo atspėti, ką liečia rankomis. Dauguma vaikų greitai atspėjo jiems pateiktus daiktus. Antrajame žaidime reikėjo pabūti neregiais ir vedliais. Su užrištomis akimis ir kito dalyvio pagalba reikėjo atlikti jiems paskirtas užduotis, tokias kaip: apeiti aplink kambarį, nueiti prie durų

ar paimti knygą iš knygų lentynos.

Renginio pabaigoje dalyviams buvo išdalyti paruošti trafaretai, kuriuose jie pagal Brailio rašto abėcėlę turėjo parašyti tam tikrus knygų herojus. Vaikams labai patiko rašyti Brailio raštu ir jiems puikiai sekėsi tai padaryti.

Po renginio vaikai ilgai dalijosi išpuodžiais. Jie suprato, kad šią negalią turintys žmonės yra stipriai priklausomi nuo baltosios lazdelės ir kad Brailio raštas yra neatskiriama jų gyvenimo dalis.

Kviečiame!

Kviečiame apsilankyti LPKTS Patriotinių leidinių knygynėlyje (Laisvės al. 39, Kaune) ir įsigyti knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius.

2020–2024 metų Seimas – Lietuvos rinkėjų viltis ir pasitikėjimas

Lietuva per paskutiniąsias kelias savaites išgyveno didžiulę įtampą, kurios „nepermušė“ net grėsmingai auganti koronos pandemija – ta įtampa vadinosi „Seimo rinkimai 2020“. Daug kas į ją įėjo: ir noras, kad „kremliaus projektas“ būtų išmestas iš politinio valstybės gyvenimo, ir viltis, kad augančią pandemijos grėsmę pradės tramdyti kompetencijos ir racionalių sprendimų nestokojantys specialistai, galų gale, kad su neišvengiamomis dėl pasaulinės pandemijos kilusiomis blogomis pasekmėmis kovos žmonės, išmanantys ekonomiką ir, kaip bebūtų juokinga – kalbantys užsienio kalbomis...

Taiigi Seimo rinkimai įvyko, juose nugalėjo politinės jėgos, kurios būrė Sąjūdį, atvedė Lietuvą į Nepriklausomybės atkūrimą, atvairavo valstybę į Europos Sąjungos šeimą ir gynybos aljansą NATO, gelbėjo ją pasaulinių ekonominių krizių metu ir per 2016–2020 metų Seimo kadenciją nepalūžo nuolat ujamoms, niekinamos ir šmeižiamoms. Tai demokratinės, Vakarų pasaulio moralinius principus pripažįstančios ir juos vertinančios jėgos.

Apžvelkime I ir II turo rezultatus

Pradžiai – sausus statistikos, iš kurių matyti, kaip vyko rinkimai: pirmajame ture, vykusiame spalio 11 d., rinkėjų aktyvumas buvo 47,80 proc., taigi, Seimo rinkimuose 2020 m. balsavo mažiau nei pusė rinkimų teisę turinčių piliečių. Pagal rezultatus partijos pasiskirstė taip: Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai surinko 24,86 proc. balsų ir garantuotus 24 mandatus; antri liko „Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga“ – 17,43 proc. (16 mandatų); Darbo partija – 9,43 proc. ir 9 mandatai; Lietuvos socialdemokratų partija – 9,25 proc. ir 8 mandatai; Laisvės partija – 9,11 proc. ir 8 mandatai; Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis – 6,79 proc. ir 6 mandatai.

Toliau rikiuojasi partijos, kurios neperžengė 5 proc. barjero, reikalingo patekti į Seimą pagal daugiamandatį sąrašą (bet tai nereiškia, kad neturės savo atstovų Seime): Lietuvos lenkų rinkimų akcija-Krikščioniškų šeimų sąjunga – 4,80 proc., tačiau vienmandatėse laimėjo du partijos atstovai – taigi 2 mandatai; Lietuvos socialdemokratinė darbo partija – 3,17 proc.; Centro partija-tau-

tininkai – 2,28 proc.; Nacionalinis susivienijimas – 2,14 proc.; Partija „Laisvė ir teisingumas“ – 1,99 proc.; Lietuvos žaliųjų partija – 1,64 proc.; Drašos kelias – 1,14 proc.; Partija „Lietuva visų“ – 0,97 proc.; Krikščionių sąjunga – 0,75 proc.; „Kartų solidarumo sąjungasantalka Lietuvai“ – 0,49 proc.; Lietuvos liaudies partija – 0,25 proc.

Antrasis turas, įvykęs spalio 25 d., pabaigė partijų ginčus galutinai. Deja, kaip visuomet, rinkėjų aktyvumas antrame ture, kuris, tiesą sakant, prilygsta lemiamam mūšiui, buvo mažesnis – 38,95 proc. Antrajame ture Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai papildomai iškovoję 26 mandatus ir Seime turės 50 vietų, antra liko „Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga“, papildomai gavusi 16 mandatų – Seime ji turės 32 vietas. Trečia – Lietuvos socialdemokratų partija su papildomais 5 mandatais, lėmusiais Seime iš viso 13 mandatų. Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis prisidėjo daugiau mandatų, nei iškovoję pirmame ture – net 7, taigi iš viso turės 13 mandatų. Laisvės partijai antrame ture jau taip nesisekė, ji papildomai iškovoję 3 mandatus ir turės 11 mandatų. Darbo partija, pirmame ture užėmusi trečią vietą, antrajame gavo tik vieną papildomą mandatą – iš viso Seime turės 10 vietų. Lietuvos lenkų rinkimų akcija-Krikščioniškų šeimų sąjunga papildomai iškovoję vieną mandatą, taigi – 3 mandatai iš viso.

Antrasis turas lėmė, kad 5 proc. barjero neperkopusi Lietuvos socialdemokratinė darbo partija Seime turės 3 vietas, po vieną vietą antrasis turas padovanojo Partijai „Laisvė ir teisingumas“ bei Lietuvos žaliųjų partijai. Rin-

kimams pasibaigus Seime bus ir 4 save išsikėlę deputatai, laimėję rinkimuose prieš konkurentus.

Turbūt ne vienas girdėjome artimaime rate kalbant: „Neturėjau už ką balsuoti antrame ture, man abu kandidatai buvo nepriimtini, todėl visai nėjau“. Ką gi, neiti balsuoti – irgi pozicija, bet jai atstovavęs žmogus paskui neturėtų reikšti pretenzijų, juk jis parodė, kad jam tas pats, ką kiti išrinko. Kita vertus, situacija, kai nepriimtinas nė vienas pasiūlymas, o sprendimą priimti būtina – yra tipiška politikų dilema! Tuo politikai ir skiriasi nuo eilinių piliečių – jie neturi teisės išvis nepriimti jokio sprendimo.

Bendra deklaracija – Lietuvos labui

Dar prieš rinkimus buvo aišku, kas su kuo sudarys koaliciją, jeigu rinkėjai lems jų pergalę. Logiška buvo manyti, kad opozicijoje esančios politinės partijos išliks kartu ir pergalės rinkimuose atveju, o esančios valdančiojoje daugumoje taip pat deklaravo, jog joms nebus pakeliui su opozicija. Na, o mažesnio svorio partijos, kai kurios net neturinčios savo atstovų dabartiniame Seime, savo nuostatas išsakė LRT debatuose, iš kurių galima spręsti, kad didesnioji jų dalis neketina bendradarbiauti su demokratinėmis jėgomis. Taigi, rinkimai baigėsi, prognozės apie galimas politines sąjungas pasitvirtino.

Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdžio pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen ir Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų partijos pirmininkas Gabrielius Landsbergis iškart po rinkimų paskelbė bendrą deklaraciją dėl koalicijos formavimo pradžios.

Ją pasirašė Laisvės partijos pirmininkė Aušrinė Armonaitė, Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdžio pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen, Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų partijos pirmininkas Gabrielius Landsbergis.

Joje deklaruojama, kad partijos pasiryžusios telktis, siekdamas atkurti pasitikėjimo ryšius valstybėje bei tarp jos žmonių, formuoti koaliciją bei Vyriausybę, kuriai vadovaus Ingrida Šimonytė. „Lietuva į ketvirtą Nepriklausomos atkurtos valstybės dešimtmetį įžengė su žemais pasitikėjimo demokratija, jos pagrindinių institucijų bei tarpusavio vieni kitais rodikliais. Šalyje vyraujančios nepasitikėjimo tendencijos grėsmingos tiek valstybingumui, tiek Lietuvos demokratinei raidai. Mūsų piliečių balsavimas 2020 m. Seimo rinkimuose išreiškė naujos politinės kultūros ir kokybės lūkestį. Visuomenė išreiškė pasitikėjimą demokratinėmis, teisės viršenybės principą, žmogaus teises gerbiančiomis politinėmis partijomis, o šalį valdžiusių atžvilgiu sumenkęs pasitikėjimas liudija politinių permainų būtinybę“, – teigiama šiame dokumente, pabrėžiant, kad bus atstovaujama visiems Lietuvos piliečiams, o ne tik tiems, kurie balsavo už šias partijas. Todėl deklaracijoje tvirtinama, kad „prie sutarimų dėl svarbiausių koalicijos darbų kviesime prisijungti ir kitas parlamentines politines jėgas bei svarstysime įtraukti jų programines idėjas“.

Kokios bus tos jėgos, kurios galėtų jungtis prie valdančiosios koalicijos, sunku prognozuoti, ypač prisiminus jų nuostatas, išdėstytas per TV debatus, tačiau prie naujojo Seimo valdančiųjų galėtų prisidėti Lietuvos žaliųjų partija, galbūt kažkas iš save išsikėlusiu deputatų, dar nežinia, kaip pasielgs Darbo partija (nors TS-LKD šalininkai ir nariai sunkiai įsivaizduoja, kad galėtų būti kažkas bendro su V. Uspaskichu ir jo kompanija).

Didžiųjų valstybės žmonių nuomonė apie naująjį Seimą: ir džiugu, ir liūdna

Kurį laiką, iki lapkričio mėn. prisieks naujasis Seimas, rinkimai bus aptarinėjami tiek politikų, politologų, tiek ir eilinių piliečių. Vis dėlto įdomu, ką, pasibaigus šioms Seimo rinkimams, apie juos galvoja žymūs Lietuvos žmonės bei populiarūs asmenybės.

Vytautas Landsbergis:

„Po rinkimų“

„Pusė Lietuvos gyventojų balsavo ir išrinko naująjį Respublikos Seimą. Turėčiau džiaugtis be išlygų, kad išrinko daugelį tų, kuriais pasitikiu, jog jiems labiausiai rūpės ne asmeninė garbė ar privati nauda, o pirmiausia visų žmonių gerovė ir šalies pažanga bei nepriklausomybė. Bet iš tikrųjų ir iš visos širdies džiaugsiuosi tada, kai savojo Seimo rinkimuose dalyvaus kokie 80 procentų šalies gyventojų. Moksliskai būtų — jos populiacijos, liaudies didžioji dalis.

Jeigu tik kas antras jaučiasi esąs Lietuvos pilietis ir tenori dalyvauti valstybinuose sprendimuose, tai nėra gerai, ir turėtų būti kitaip. Šiandien dar pusė mūsų skamba kaip varpas klausimas iš kažkur, gal iš pačios Lietuvos dvasios: ar tu širdy pilietis, ar tik vietinis gyventojas?

Tikėdamas, kad tas brandos laikas

artėja, sveikinu visus, dalyvavusius veiksmu arba sportiniu stebėjimu, nors ir praleidusius progą kartu jaudintis, džiaugtis valstybės gyvastimi; sveikinu ir laimėjusius, ir pralaimėjusius, ir pramiegojusius įvyki, nes štai visi turime naują Seimą!“

Vienintelė diena, kai gali nuspręsti, kokia bus valdžia

Išankstiniame Seimo rinkimų antrojo turo balsavime dalyvavusi buvusi Lietuvos Prezidentė Dalia Grybauskaitė paragino piliečius aktyviai dalyvauti ir antrajame ture: „Kviečiu visus ateiti ir tą valdžią parodyti, tai yra išrinkti tuos, kuriais pasitikime. Tai yra vienintelė diena, rinkimai, kai visi Lietuvos piliečiai gali nuspręsti, kokia bus valdžia“.

Žurnalistų klausiamą, ką pasirinko, Prezidentė D. Grybauskaitė atsakė diplomatiškai, tačiau aiškiai nuspėja-

mai: „Balsavau už tą patį, už ką ir pirmame ture, bet tikrai nebalsavau už tuos, kurie ketverius metus užsiėmė liguista priešų paieška ir draudimais, tikrai ne už tuos“.

Nepateikė D. Grybauskaitė ir pirmojo turo rezultatų vertinimo, nes, anot Prezidentės, lemiamas yra antrasis turas. Tačiau poziciją buvusi šalies vadovė išsakė aiškiai: „Koks politinis gyvenimas, kokia politinių partijų kokybė, tokie ir rinkimai“. Nesunku suprasti, kad galvoje ji turėjo populistinius pažadus ir valdančiosios daugumos neatsakingas pinigų dalybas, kurių niekaip kitaip neįvertinsi, kaip tik rinkėjų papirkinėjimu.

Paklausta dėl pandemijos, D. Grybauskaitė atsakė besitikinti kur kas efektyvesnių sprendimų tiek kovojant su pandemijos plitimu, tiek ir koreguojant valstybės biudžetą, kuriam neabe-

jotinai didžiausios įtakos turės koronaviruso pandemija: „Iš tiesų manau, kad kai kurie sprendimai jau vėluoja ir juos tikrai būtina priimti, ir juos priims“.

Andrius Tapinas: „Sąrašiuoką turėjau“

Visuomenininkas, žurnalistas, laidų vedėjas ir rašytojas A. Tapinas neslėpė džiaugsmo, kad į Lietuvos Respublikos Seimą nepateko žmonės, demokratinę pažiūrą piliečių vadinti „bebrais“ ir Rusijos įtakos agentais. „Nė iš tolo nesu panašus į Ariją Stark (populiaraus fantastinio serialo „Sostų karai“ veikėja, – aut. past.), bet savo sąrašą turėjau. Z. Jedinskis, J. Narkevičius, I. Rozova, A. Skardžius, G. Kirkilas, J. Bernatonis, I. Šiaulienė, V. Kamblevičius, R. Dagys, N. Puteikis, M. Mackevič, V. Kravčionok, R. Sinkevičius, P. Čimbaras... Visi šitie didūs žmonės pasitraukė. Dingo. Kaip ašaros lietuje.“

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Įteikti Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliai

(atkelta iš 1 psl.)

Meras į laureatus ir svečius kreipėsi žodžiais: „Tradiciškai apdovanosime tuos, kurie savo darbais ir visuomenine veikla liudija Gabrielės Petkevičaitės-Bitės idealus, žengdami jos pramintu keliu šiandien įprasmina jos palikimą. Dėkoju kiekvienam iš Jūsų už skiriamą laiką ir prasmingą veiklą kuriant dabarties Lietuvą. Kaip Bitė tapo pavyzdžiu mums, tegul jūsų darbai tampa tarnystės pavyzdžiu ateities kartoms“.

2020 m. laureatai „Už savanorystės kultūros sklaidą“ – kauniečiai poetė Erika Drungytė, esperantininkas Povilas Jegorovas, rašytojas Viktoras Rudžianskas, visuomenininkė, daugelio tarptautinių organizacijų vadovė, LZS narė Dalia Poškienė. Lietuvos universitetų moterų asociacijos prezidentė, nenuilstanti knygos populiarioja, knygos festivalių Kaune „Imkit mane ir skaitykit“ bei „Skaitantis miestas“, knygos švenčių „Laikas gyvena knygoje“ sumanytoja ir rengėja, XXVII knygos mėgėjų draugijos pirmininkė, aktyvi „Lietuvai pagražinti“ draugijos valdybos narė, populiarianti Juozo Tumo-Vaižganto idėjas, talkinanti Lietu-

vos politinių kalinių ir tremtinių sąjungai; 2018 m. Lietuvos žurnalistų sąjungos apdovanota „Dėkingumo plunksna“ už kultūros ir švietimo veiklą; nė dienos be veiklos negyvenanti – taip garbingam apdovanojimui pristatyta nepailstanti visuomenininkė Dalia Poškienė.

Džiaugiamės, kad tarp mūsų gyvena ir dirba, kuria nepailstanti Gabrielės Petkevičaitės-Bitės idėjų ir darbų tęsėja Dalia Poškienė.

LPKTS Kauno filialo narių išvyka į Telšius

Vida NARMONTIENĖ

Paskutinėmis saulėtojo rugsėjo dienomis LPKTS Kauno filialo buvę tremtiniai lankėsi Telšiuose. Prieš tai sustojo prie Rainių kančios kopytėlės, tylos minute pagerbė Rainių tragedijos aukas prie pastatyto kryžiaus. O grįždami apžiūrėjo partizanų memorialą Kryžkalnyje, kur dažnas rado ir savo artimųjų pavardes.

Kelionės dalyviai Telšių Senamiestyje

Puikaus gido dėka, lėtai pasivaikščiojant po įžymias Telšių miesto vietas ir besiklausant jo įdomaus pasakojimo, kurį vis užbaigdavo šmaikščiu anekdotu, turėjome puikią galimybę grožėtis, atrasti, pajusti šios Žemaitijos sostinės grožį ir dvasią.

Miestą garsina Vilniaus dailės akademijos Telšių dailės fakultetas, V. Borisevičiaus kunigų seminarija, Žemaitės dramos teatras, Žemaitijos kaimo muziejus. Populiariausia turistų mėgstama vieta senamiestis – vienas iš septynių saugomų senamiestžių Lietuvoje,

nuostabi Šv. Antano Paduviečio katedra, Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų bažnyčia ir, žinoma, ežero pakrantė.

Ypatingas jausmas apėmė katedros požemiuose: restauruoti skliautai, vyskupų laidojimo kriptą, įrengtas naujas įėjimas iš Katedros vidaus. Čia palaidoti: vyskupas, Nepriklausomybės Akto signataras Justinas Staugaitis, vyskupas kankinys Vincentas Borisevičius ir Pranciškus Ramanauskas.

Pasigėrėję ir pailsėję prie ežero, vyko ragauti tradicinių žemaitiškų patiekalų.

Sveikiname

Garbingo 95 metų jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname **Antaną ADOMAVIČIŲ**, Laisvės kovų dalyvį, kari savanorį, politinį kalinį, Vyčio apygardos partizaną slapyvardžiu Solistas.

Linkime stiprios sveikatos, artimųjų meilės, Dievo palaimos ir ramių, šviesių gyvenimo dienų.

LPKTS Anykščių filialas

Už kruopelę laimės, džiaugsmo lašą
Mokame gyvenimu, deja...
Viešpatie, kaip greitai laikas lekia,
Ir kokia stipri vilties galia!

Garbingo 95-ojo jubiliejinio gimtadienio proga sveikiname, Buriatijos Mongolijos Zaigrajevo r. Ilkos stoties buvusią tremtinę **Mariją RUMINIENĘ**.

Dėkojame už nuoširdų bendravimą, linkime stiprios sveikatos, puikios nuotaikos, šviesių ateinančių dienų, Dievo palaimos ir švč. Mergelės Marijos globos.

LPKTS Kuršėnų filialas

Nuėjot prasmingą ir ilgą gyvenimo kelią,
Pavargo rankos nuo sunkių darbų,
Priimkit šiandien degančią ugnelę,
O laisvės vėjas dar į aukštį pakylės...

Nuoširdžiai sveikiname:

Aldoną KAIRYTĘ-PARŠIUKIENĘ – 90-ojo,

Rimantą DILBĄ – 80-ojo

garbingo jubiliejaus proga ir linkime stiprios sveikatos, ilgų ir ramių gyvenimo metų, palaimos iš Dangaus.

LPKTS Rokiškio filialas

Dėkojame

Dėkojame už kvalifikuotos ir neatidėliotinos pagalbos organizavimą karantininio laikotarpio metu, kai Petrašiūnų kapinėse Tremtinių memorialo Atminimo sieniei (Angelui) ir keliems Laisvės kovotojų kapams kilo reali grėsmė, nes ta kryptimi viesulų paveikta ėmė linkti labai stambi ir aukšta pušis (daugiau kaip 30 m aukščio). Todėl kreipėmės į kapinių priežiūros tarnybą dėl galimo jos nulūžimo ir pasekmių. Buvo laiku sureaguota. Gamtos apsaugos komisijos sprendimu kapinių priežiūros tarnyba pušį operatyviai pašalino.

Dėkojame – Ričardui Čėsnaui, Kauno savivaldybės įmonės „Kapinių priežiūra“ direktoriui, Valdemarui Oišauskui, Kapinių ūkio, kultūros vertybių administratoriui, Irinai Kaštelianovienei, Petrašiūnų kapinių vedėjai.

LPKTS valdybos pirmininkas **Vladas Sungaila,**

**1941 m. birželio tremtiniai –
prof. habil. dr. Arimantas Dumčius,
memorialo autorius, architektas
Vaclovas Sakalauskas**

Vida Narmontienė Rainiuose

Algirdas Bulota Kryžkalnyje

Antano Vaičiūno atminimui

1950 m. vasarą Šakių r. Kriūkų vidurinės mokyklos mokiniai Algimantas Urbštas, Albinas Vaičiūnas, Antanas Vaičiūnas ir Vytautas Žitkauskas įkūrė nelegalią jaunimo organizaciją – Lietuvos jaunimo Vyčių sąjungą (LJVS). Dauguma šios sąjungos narių buvo Kriūkų vidurinės mokyklos mokiniai. Jos tikslas – kovoti už Lietuvos valstybingumo atkūrimą. Sąjunga turėjo Statutą ir Programą, leido laikraštėlį „Laisvės keliu“, rengė ir platino lapelius, kūrė dainas partizanams, kurias skelbė Lietuvos partizanų Tauro apygardos laikraštyje „Laisvės žvalgas“.

Sąjungos vadas buvo Algimantas Urbštas-Sviedrys, gimęs 1931 m. Svirgalų kaime, vado pavaduotojas – Albinas Vaičiūnas-Šarūnas, gimęs 1933 m. Gegužių kaime; sąjungos nariai: Antanas Ambrulaitis, g. 1933 m., iš Tvirbutų k., Jonas Kmieliauskas-Giedrius, g. 1931 m., iš Tvirbutų k., Jonas Masteika-Rupeikis, g. 1932 m., iš Klangių k., Antanas Stanislovaitytis-Skirmantas, g. 1931 m., iš Tvirbutų k., Antanas Vaičiūnas-Vainis, g. 1931 m., iš Gegužių k., Albinas Vinča-Rimantas, g. 1926 m., iš Jonavos, Vytautas Žitkauskas-Vytenis, gimęs 1930 m., iš Gegužių k.

Sąjunga buvo padalyta į dvi grupes: Perkūno grupė (vadas Vainis) veikė

Kaune, o Sakalų grupė (vadas Vytenis) – Kriūkų apylinkėje.

Sąjungos nariai palaikė ryšį su Lietuvos laisvės kovų sąjūdžio (LLKS) Tauro apygardos Vytauto rinktine, gaudavo partizanų laikraščius „Laisvės žvalgas“, „Partizanas“, „Svobodnoje slovo“. 1951 m. pavasarį LJVS atstovai Giedrius ir Vainis susitiko su LLKS Vytauto rinktinės Ažuolo tėvūnijos atstovais ir paprašė priimti LJVS į LLKS. 1951 m. balandžio 21 d., žuvas Ažuolo tėvūnijos vadui Juozui Traskauskui-Jūreiviui ir jo pavaduotojui, dokumentai pateko į KGB rankas. 1951 m. pavasarį į sąjungą buvo priimtas naujas narys, kuris, kaip manoma,

ir išdavė sąjungą, nes nebuvo teisiamas. 1951 m. rugpjūčio 23–25 d. Pabaltijo Karo tribunolas sąjungos narius nuteisė po 25 metus lagerio ir 5 metus suvaržant pilietines teises. Kartu teisė ir Petrą Kiečių, kuris LJVS nariams padėjo susitikti su partizanų atstovais. Jam skyrė 7 metus lagerio. Antaną Ambrulaitį 1951 m. lapkričio 20 d. teisė Kauno srities teismo baudžiamųjų bylų kolegija ir skyrė 10 m. lagerio. Nuteistieji kalėjo Džezkazgano, Intos, Karlago, Omsko ir Vorkutos lageriuose. 1956 m. nuteistieji buvo paleisti, o atkūrus Lietuvos nepriklausomybę – 1990 m. liepos 9 d. reabilituoti.

Pateikiu vieno iš buvusių Lietuvos

Antanas Vaičiūnas, 1950 m.

jaunimo Vyčių sąjungos narių Antano Vaičiūno atsiminimus apie Džezkazgano lagerį, kuriame jis „atliko bausmę“.

Jonas VAIČIŪNAS

Džezkazganas-Rudnikas

Buvusio politinio kalinio Antano VAIČIŪNO atsiminimai

Steplago lagerių grupė buvo apie 800 kilometrų į vakarus nuo Karagandos. Traukinys, išvažiuodavęs iš Kengyro stoties 9 val. 30 min. ryte, Karagandą pasiekdavo kitą dieną apie 7 valandą. Visa Steplago pramonė priklausė Spalvotosios metalurgijos ministerijai. Pagrindinė šaka – vario rūdos šachtos.

Senieji Steplago gyventojai pasakojo, kad toje vietoje pirmieji vario rūdą pradėjo kasti anglai. Apie 60 kilometrų nuo Džezkazgano esantis miestelis Karsakpai – pastatytas anglų. Man teko būti tame miestelyje, kai išleido iš lagerio. Visi nameliai – standartiniai. Anglai eksploatavo tą rūdyną pagal koncesiją iki 1940 m. Prie pat miestelio jie pastatė vario rūdos lydymo fabriką. Išlydytą varį kupranugarių karavanas nešdavo iki Syrdarjos upės, tada perkraudavo į laivus ir prieš srovę plukdydavo Irano link. Visas tiekimas vykdavo priešingą kryptimi.

1940 m. rusai nutraukė koncesiją ir pradėjo patys eksploatuoti tą rūdyną. Apie tą laiką ir prasidėjo Steplago istorija.

Steplago struktūra

Steplage buvo šie lageriai: 1. Džezkazgan-Kengyr, 2. Džezkazgan-Rudnik, 3. Džezdy. Džezkazgan-Rudnik buvo du lageriai: 392/1 ir 392/2. Taip vadinamasis pirmasis skyrius turėjo tris punktus, o antrasis skyrius – du punktus. Pirmasis punktas buvo pataisos darbų punktas – ITL (ispravitelno trudovoi lager), 2-asis punktas buvo katorgininkų – KTL (katoržno trudovoi lager).

Kai 1951 m. gruodžio 8 d. mane nuvežė į lagerį, buvo galima laisvai vaikščioti po abu punktus. Išėjimas iš lagerio buvo per bendrus vartus, gyvenimo sąlygos buvo vienodos, maistas vienodas, darbai irgi niekuo nesiskyrė, nors ITL ir KTL etiketės buvo skirtingos.

1953 m. kiekvienam lageriui padarė atskirus vartus, o centrinius vartus panaikino. Vartų tarp punktų nepanaikino, bet juos atidarydavo tik su prižiūrėtoju ir tik dėl ūkinių reikalų. Pavyzdžiui, pirtis buvo tik pirmame punkte, maisto sandėliai – už pirmo punkto ir taip toliau. Kalinių bendravimas pasun-

kėjo, bet nenutrūko.

Aš pakliuvau į 1-ą punktą. Jis aptaravo šiuos objektus: Karpinskio karjerą, vario gamyklos bazę, medžio apdirbimo gamyklą (DOZ – derevoobdie-ločnyj zavod), šachtą Nr. 51–54, geležinkelio kaimelį (statybą), keletą mažesnių objektų.

Lageriuose buvo gyvenamieji barakai maždaug po 400 žmonių kiekviename, valgykla – virtuvė, pirtis – skalbykla, sanitarinis dalinys arba ambulatorija, ligoninė, sustiprinto režimo barakas (BUR – barak usilennovo režima), karceris ir išvietės, nes apie 1500 žmonių reikėdavo atlikti ir gamtinius reikalus. Iki 1953 m. rudens nakčiai barakus užrakindavo, o į vadinamąsias sekcijas įkeldavo „parašes“ (tualetines statines), kurios iki ryto būdavo pilnos.

Kiekvieną rytą, 6 valandą, atrakinavo baraką ir prižiūrėtojas surikdavo: „Podjom!“ (Keltis!) „Sekcijoje“, 1/4 barako, miega apie 100 vyrų, durys užrakintos, kampe stovi „parašės“, taigi oras atitinkamos kondicijos... Visi keliais, rengiasi ir eina į valgyklą pusryčių.

Vienas jaunesnis ir greitesnis bėgdavo užimti eilę prie valgyklos maisto išdavimo langelio, prie duonos raikymo ir išdavimo skyriaus. Kiekvienam duonos norma per visą dieną – 750 gramų. Sriubą ir košę per langelius išduodavo taip vadinamasis „balandioras“. Sriubą su padėklais atnešdavo ant stalo. Brigadininko pavaduotojas atnešdavo ir išdalydavo duoną. Sriuba aliuminiuose dubenėliuose. Šaukštą reikia turėti savo. Iš kur jį imsi – čia tavo problema...

Šaukštus darydavo iš skardos, iš medžio, liedavo iš aliuminio – kokias kurie darbovietėse turėdavo sąlygas.

Kai brigada pavalgo, vėl visi grįžta į baraką. Trumpas atokvėpis prieš išėjimą už zonos.

Politiniai kaliniai lietuviai Džezkazgane, 1955 m. pavasarį

Keli žodžiai apie sriubas ir košes. Sriubos būdavo vanduo, kuriame plaukiodavo kelios kruopos, rečiau – kelios bulvių skiltelės. Košės būdavo miežinės, avižinės, kartais manų. Ant košės – keli lašai aliejaus, teoriškai – 5 gramai, praktiškai – 2–3 gramai.

Kalinių kategorijos

Visi darbai skirstydavosi į dvi pagrindines grupes: zonoje ir už zonos.

Zonoje buvo lengvesni darbai: virtuvė, skalbykla, barakų tvarkdariai, kirpėjai, PPC (proizvodstveno-planovaja častj), KVC (kulturno-vospitatelnaja častj), ambulatorijos personalas, ligoninės personalas ir kita. Ambulatorijos vedėjas būdavo gydytojas, karininkas su antpečiais, KVC – taip pat, PPC – taip pat.

Darbai už zonos buvo pagrindinė lagerių varomoji jėga. Darbai žiemą ir vasarą vykdavo lauke (išskyrus šachtas). Darbai sunkūs, normos didelės. Apie kiekvieną objektą parašysiu atskirai.

Visi kaliniai pagal savo sveikatą buvo skirstomi į keturias kategorijas: pir-

moji kategorija – visiškai sveiki buvo skiriami prie pačių sunkiausių darbų, antroji ir trečioji kategorijos – tai su sveikatos defektais, ketvirtoji kategorija – invalidai.

Visi stengdavosi išsisukti iš pirmos kategorijos. Tam buvo ir visokių ligų simuliacija, pažintys, papirkimai ir taip toliau. Tie, kuriems nepavykdavo išsisukti ir gaudavo pirmąją kategoriją, turėdavo eiti už zonos į sunkiausius darbus.

Visi nešiojo numerius

Visi Steplago kaliniai nešiojo numerius. Numeriai buvo ant visų drabužių. Ant nugaros ir ant krūtinės – kairėje pusėje, ant kelnų – dešinėje pusėje, ant kepurės – iš priekio.

Visi numeriai prasidėdavo raide „C“ (Steplag) ir dar viena raidė rusų abėcėlės tvarka. Po raidžių ejo numeriai didėjančia tvarka iki 999. Kai pasibaigė antrųjų raidžių visa abėcėlė, tai pradėjo dėti po trečią raidę abėcėlės tvarka.

Aš atsidiariau lageryje 1951 m. gruodžio 8 d., tai gavau numerį CEE-981. Raidės „ŠŽ“ buvo paskutinės. 1953 m. kalinių srautas labai sumažėjo ir numeracija užsibaigė.

Už zonos be numerių arba su neaiškiais numeriais sargyba neleisdavo. Prieš išeinant už zonos, prie vartų stovėdavo „dailininkas“ ir neaiškius numerius juodais dažais paryškindavo. Būdavo ir kurioziškų atvejų. Vienas sektantas tvirtino, kad jo tikėjimas draudžia nešioti numerį ir jis tą numerį išplaudavo ar kitaip panaikindavo. Išeinant į darbą prižiūrėtojai jį sulaikydavo ir „dailininkas“ čia pat užrašydavo. Kitą dieną jis vėl būdavo be numerio. Jį baudė, bet jis laikėsi savo, kol viršininkams nusibodo ir jį paliko zonoje.

Numerius panaikino 1954 m. rudenį. Kadangi rusų abėcėlėje yra 27 raidės ir antros raidės vietoje iki „Ž“ dar 7 raidės, tai galima daryti prielaidą, kad Steplage buvo įregistruota apie 33 tūkstančiai kalinių.

(keliamo į 8 psl.)

Babriškių kautynėms – 100 metų

Gintaras LUČINSKAS

Vėlyvą 1920 m. rudenį vadinamajame Lenkijos–Lietuvos fronte (Simno–Varėnos ruože) buvo sutelkta apie 1 500 Lietuvos šaulių. Vyrus sukvieta visuotinė šaulių mobilizacija, kurią spalio 9 d. paskelbė LŠS Centro valdyba. Įsakyta rikiuotės mokyti pagreitiniai, bet į frontą siuntė tik savanorius. Šaulių kovos veiksmams vadovavo IV (Alytaus) Šaulių lauko štabas (vėliau pertvarkytas į IV Šaulių grupės štabą).

Slaptas įsakymas šauliams

1920 m. spalio 8 d. Alytuje LŠS fronto štabo viršininkas M. Šalčius parašė slaptą operatyvinį įsakymą Nr. 2, skirtą pafrontės šauliams: „*Alytus, 8/X diena 1920 m. 11 val. nakties. Ryliškių, Nemunaičio, Alovės, Nedzingės, Perlojos, Daugų ir Giraitės (Varėnos) šaulių būriams.*

Karo aplinkybėms verčiant, įsakau minėtiems šaulių būriams, tuojaus stoti pagalbon mūsų kariuomenei, apimant fronto sargybas. Todėl gavus šį įsakymą, būrių vadai tuojaus sušaukia visus savo būrio šaulius su ginklais. Šauliai iš namų pasiima maisto dviem dienoms. Šauliai pereina žinion kariškių viršininkų, kurie tose vietose eina fronto sargybą ant demarkacijos linijos ir pildo visus jų viršininkų įsakymus. Eidami sargybas, šauliai daboja, kad neitų per liniją šmugelninkai, šnipai ir kitokis gaivalas. Šaudyti į lenkus, einant sargybas, griežtai draudžiama, kadangi šiame bare yra padarytos paliaubos ir, šovus į lenkus, bus paduota jiems priežastis vėl brautis tolyn į Lietuvą. Todėl griežtai draudžiu ginkluotą susirėmimą be tam tikro atskiro mano įsakymo. Jei lenkai pradėtų spausti, tai trauktis atgal ir kuo greičiausiai pranešti apie tai karo vadui.

Maistas šauliams bus duodamas karo valdžios. Bus atsiunčiamos paminos jums. Kitus klausimus šauliai sieja su kariškiais vyresniaisiais vietose ir praneša Šaulių štabui į Alytų.

Griežtai draudžiu visokį susirėmimą bei broliavimąsi su lenkais. Griežtai draudžiu savo iniciatyva ką nors veikti. Mūsų vadai kontroliuoja savo šaulius, sargybas einant ir dukart per dieną, būtent 7 val. rytą ir 7 val. vakare pranešti Šaulių štabui Alytuje apie padėtį fronte, o pasitaikius nepaprastai atsitikimam, kaip užpuolimui iš lenkų pusės, mūsų sargybų pasitraukimui užpakalin, spaudžiant lenkams iš fronto pusės, – praneša Šaulių štabui tuojaus.

Pranešimus siuntinėti per artimiausius kariškius viršininkus, o svarbiausiuose atsitikimuose su pranešimu siųsti

raitus ar važiuotus šaulius, imant tam reikalui arklis iš vietos gyventojų.

Šaulių štabas pasilieka Alytuje kareivinėse (kazarmose) prie Merkinės plento, arti apskričio ligoninės.

Mane arba mano pavaduotoją Antaną Žmuidzinavičių visuomet galima rasti štabe.“

Perloja buvo apginta

1920 m. rugsėjo 29 d. Perlojos partizanai pagal IV Šaulių lauko štabo nurodymus persitvarkė į šaulių būrį, kuris turėjo ir kulkosvaidį. Rugsėjo 29 d. perlojiškis M. Stoškus iš LŠS štabo viršininko M. Šalčiaus Alytuje priėmė 60 rusiškų šautuvų, 6 dėžes šovinių ir 30 rankinių granatų su kapsulėmis Perlojos, Varėnos ir Marcinkonių būrių šauliams, pasižadėdamas: „Imu ant savęs atsakomybę dėl jų išdalavimo, vartojimo ir gražinimo Šaulių sąjungai“. Už būrio vadą J. Lukoševičių M. Stoškus Alytuje paėmė ginklų ir lapkričio 9 d.: 11 rusiškų, 4 vokiškus ir 1 prancūzišką šautuvą, 560 rusiškų, 120 vokiškų ir 50 prancūziškų šovinių.

Perlojos šaulių būrio veikla apėmė ruožą nuo Merkinės iki Valkininkų. 1920 m. rugsėjo–spalio mėn., Lenkijos kariuomenei puolant Varėnos–Perlojos rajoną, Perlojos šaulių būrys saugojo kovų barą su Lietuvos kariuomenės 1-uoju pėstininkų pulku, vėliau su 6-uoju pėstininkų pulku. Apkasuose su dviem kareiviais būdavo vienas šaulys. Perlojos būrio šauliai kariuomenės sudėtyje kovojo iki gruodžio 7 d. Kovoje buvo sužeisti Perlojos būrio partizanai: Jonas Jonytis, Andrius Bušniauskas, Andrius Stoškus ir Juozas Stancauskas.

Su 1-ojo pėstininkų pulko 4-ąja kuopa perlojiškiai veikė prie Nočios, iš čia per Rudnią, Zervynas, Mančiagirę, Žiūrus traukė iki Perlojos. 1920 m. spalio 3 d. įvyko kautynės ant Merkio tilto. Į kairįjį Merkio krantą perbėgę 15 šaulių buvo paėmę net prieš kulkosvaidį, bet lenkams atakuojant turėjo jį palikti. Durtuvu sužeistas šaulys J. Jonytis gydėsi Kauno ligoninėje.

Spalio 4 d. lenkai puolė ties Buroka-raitėle ir Vartavalakiu, bet Lietuvos kariuomenė su šauliais atsilaikė. Spalio 8 d. šauliai apgynė gimtąją Perloją, paimdami į nelaisvę šešis lenkų kareivius. 1920 m. du kartus perlojiškiai vyko į Žiūrus, susišaudė su priešais ir paėmė jų kulkosvaidį. Susprogdino geležinkelio tiltą per Merkį aukščiau I Varėnos;

Ltn. Antanas Matulaitis

šiose kautynėse trys lenkų kareiviai nukauti, o du sužeisti. Paimtas ir pristatytas į Alytų lenkų lengvasis automobilis. Suimti nuo Raudonosios armijos karių bėgusių 15 lenkų raitelių. 1920 m. spalio 16 d. Valkininkų kautynėse dalyvavo 18 šaulių iš Perlojos. 1920 m. lenkų kareiviai nukovė perlojiškį Adomą Ankštutį. Spalio mėn. lenkai sustiprino žvalgybą ties Varėna; ieškodami lietuvių partizanų, atliko kratas I Varėnoje.

Lenkų kareiviai įsiveržė į Babriškes

Perlojos šauliai budėjo ir Babriškėse (Babriškių k. – svarbi plento kryžkelė, esanti 7 km į šiaurę nuo I Varėnos), kai Lenkijos kariuomenės kareiviai čia puolė 1920 m. lapkričio 17 d., 10 km už nustatytos demarkacijos linijos. Mat lenkuojantys vietos gyventojai priešui pranešė apie žymių asmenų atvykimą automobiliu iš Kauno per Alytų. Babriškių k. apsistojo Lietuvos Steigiamojo Seimo narys (1920 m. spalio 22 d. išvykęs į frontą bei paskirtas II (Ukmergės) Šaulių lauko štabo viršininku) ltn. Antanas Matulaitis, IV (Alytaus) Šaulių lauko štabo viršininko padėjėjas A. Žmuidzinavičius ir JAV lietuvis, buvęs karo lakūnas, kinematografininkas Rapolas Kručas, kuris planavo filmuoti bei fotografuoti kovojančius šaulių būrius bei šio krašto gamtos reginius, vietinius gyventojus, jų trobas, kryžius ir kt. Prie IV Šaulių lauko štabo priskirti Lietuvos kariuomenės karininkai Leonas Kybartas ir Mikas Kukutis Babriškių ruože palaikė ryšį ir tvarkė šaulių sargybas. Šių karininkų žinioje buvo apie 20 kareivių ir 50 šaulių. Sargybos būstinė buvo įsikūrusi Babriškių k. ūkininko trobos viename gale – seklyčioje.

Lapkričio 17 d. 21 val. apie 200 raitų ir pėsčių lenkų kareivių įsiveržė į Babriškių k., apšaudydami šaulių sargybos būstinę. Užpuolimo metu ltn. A. Matulaitis ir vyr. ltn. L. Kybartas buvo sunkiai sužeisti. A. Matulaitis mirė lapkričio 20 d. Alytaus ligoninėje (palaidotas Marijampolėje), o L. Kybartas mirė lenkų nelaisvėje lapkričio 30 d. Gardino ligoninėje (gruodžio 7 d. buvo palaidotas Gardino kapinėse, bet vėliau artimieji jį perlaidojo Tauragės kapinėse).

Sunkiai sužeisti šaulys Vytautas Lukošius (Šeduvos gimnazijos moksleivis) ir vairuotojas Jonas Vaškelis. Dviem kulkom peršauta ir sužeista namo šeimininkė, jos 19-metė duktė žuvo vietoje, kulkai pataikius į galvą, o 14-metė dukteriai kulka peršovė veidą. Į nelaisvę pateko A. Žmuidzinavičius, ltn. M. Kukutis, sužeistieji V. Lukošius, J. Vaškelis bei R. Kručas su automobiliu ir 14 lietuvių kareivių, o dviem Perlojos būrio šauliams pavyko iš nelaisvės pabėgti. Iš kareivių atėmė milines, batus, asmeninius daiktus, net nosines ir šukas. Lenkai į savo gurguolės vežimus susikrovę šaulių lauko telefonus, sprogstamąją medžiagą pirokseliną ir kapsules bei iš gyventojų pagrobė turtą: drabužius, antklodes ir kita, išsivežė į Varėną. Iš R. Kručo atėmė 4 fotoaparatus bei 500 JAV dolerių. Belaisviai plentu nuvaryti į Varėnos geležinkelio stotį.

Pralaimėjimo priežastys

Lapkričio 19 d. LŠS štabas Kaune išsiuntė prof. T. Ivanauską, kad jis iširtų Babriškių k. užpuolimą vietoje. Pastarasis sužinojo, kad apie žymių asmenų iš Kauno atvykimą į Babriškes lenkams pranešusi vietinė lenkuojanti mergina. Tačiau iš dalies išvelgta ir šaulių sargybos kaltė. Perlojos būrio šauliai Babriškėse veikė neryžtingai, nors turėjo kulkosvaidį ir granatų. Jie aiškinosi, kad užpuolimas buvęs labai netikėtas, bijota šaudyti, nes lenkai troboje laikė suimtus lietuvius, kaip įkaitus. Be perlojiškių, Babriškėse dar buvo Semeliškių (Trakų aps.) šauliai.

Lapkričio 20 d. A. Žmuidzinavičiui (jis buvo kontūzytas, sumuštas, trijose vietose peršautais drabužiais ir apiplėštas) pavyko pabėgti, nes suprato, kad kaip šaulys gali būti sušaudytas. Pabėgti jam padėjo žydų šeima, kurios namuose lenkai jį buvo uždarę. A. Žmuidzinavičius, perbrides per Merkį, atvyko į Jakėnus, o vėliau į Alytų. Taip pat pasisekė pabėgti ir ltn. M. Kukučiui. Netrukus Perlojos šauliai, atsikeršydami lenkams, susprogdino geležinkelio tiltą per Merkio upę tarp Varėnos ir Valkininkų.

Gruodžio 20 d. iš Gardino į Alytų grįžo šaulys V. Lukošius bei R. Kručas; atgautas ir automobilis (stiklas išdaužytas, lempos nuplėštos, atsarginės padangos nuimtos, instrumentai ir raktai dingę), nes lenkai nenorėjo nesusi-pratimų su JAV valdžia dėl šios valstybės piliečio sulaikymo. J. Vaškelis lenkų nelaisvėje išbuvo apie 2 mėn., kol buvo paleistas.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“ 2021 metams

Prenumerata priimama iki kiekvieno mėnesio 26 dienos bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117.

Kaina:

1 mėn. – 3,67; 3 mėn. – 11,02; 6 mėn. – 22,03; 12 mėn. – 44,06 euro.

Pro memoria

Jonas Rytis Puodžius

Gimė 1935 m. kovo 23 d. mokytojų Jono ir Katrės Puodžių šeimoje. 1941 m. birželio 14 d. sovietiniai okupantai Aluntoje areštavo šeimą, tėvą ištrėmė į Rešotų lagerį Krasnojarsko krašte, kur po keturių mėnesių jis mirė. Motiną su sūnumis Jonu Ryčiu ir Valensu ištrėmė į Altajaus krašto Barnaulo rajoną, o 1942 m. nutrėmė į Arktį, į Trofimovsko salą Lenos upės žiotyse Jakutijoje. 1947 m. vasarą šeimai pavyko persikelti į Jakutską. Motina ryžosi nelegaliai sūnus išsiųsti į Lietuvą pas gimines. 1948 m. vasarą tai pavyko, nors bėgliai Maskvoje buvo sulaikyti ir pateko į beglobių vaikų namus, iš kurių išlaisvino giminaičiai iš Kauno. Mama iš tremties grįžo tik 1956 m.

Jonas Rytis lankė Kauno 1-ąją vidurinę mokyklą. Baigęs septynias klases, įstojo į Kauno politechnikumą, kurį baigė 1955 m. su pagyrimu. Studijavo Kauno politechnikos instituto (KPI) Elektrotechnikos fakultete matematinių ir skaičiavimo mašinų bei įrenginių mokslus. Institutą baigė 1960 m. su pagyrimu, įgijo inžinieriaus elektrotechniko diplomą. 1960–1979 m. dirbo Specialiame konstravimo biure prie Vilniaus skaičiavimo mašinų gamyklos inžinieriumi, skyriaus vedėju, įrenginių vyriausiuoju konstruktoriumi, temų vadovu. 1979 m. apgynė technikos mokslų kandidato disertaciją ir buvo pakviestas KPI Matematinės įrangos katedroje eiti docento pareigas, vėliau dirbo Skaičiavimo centro moksliniu vadovu. Nuo 1981 m. tapo KPI Kolektyvinio naudojimo skaičiavimo centro direktoriumi. Jam vadovaujant pastatytas specializuotas skaičiavimo centras, įrengtos ESM salės, displėjų klasės ir serviso tarnybos, įsteigtas Kompiuterinio mokymo centras. Pedagoginis docento vardas J. Puodžiui suteiktas 1984 m., o 1989 m. – Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę Jonas Puodžius entuziastingai įsijungė į valstybės struktūrų darbą. LR Vyriausybės kvietimu buvo pervestas į Mokslo ir studijų departamentą prie LR Vyriausybės. 1991–1994 m. dirbo departamento skyriaus vedėju, direktoriaus pavaduotoju, direktoriumi, kurdamas mokslo ir studijų teisinę metodinę bazę. 1994–1998 m. – LR Švietimo ministerijos sekretoriumi, viceministru. 1998–2009 m. – Lietuvos mokslo tarybos patarėju. 2002–2012 m. buvo Kauno technikos kolegijos (KTK) Steigiamosios tarybos narys, KTK Garbės daktaras.

J. Puodžius buvo aktyvus visuomenininkas, Laptevų jūros tremtinių brolijos „Lapteviečiai“ pirmininko pavaduotojas. Jis buvo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos pirmininkas, ilgametis Visuomeninės tarybos prie Laisvės kovų komisijos Seime narys, jos pirmininkas. Jonas Puodžius su kitais sudarė ir redagavo leidinius „Lapteviečiai“ (1999, 2007, 2012, 2016), „Puodžių ir Tarvydų giminės šaltinis“ (2000), „Lietuviai arktyje“ (2004, 2008, 2010), „Vilties galia. Mokytojai Katrė ir Jonas Puodžiai“ (2004), daug prisidėjo organizuojant Vilniuje, Aukų gatvėje, brolijos „Lapteviečiai“ pastatyto paminklo Jakutijoje kentėjusiems ir žuvusiems Lietuvos tremtiniams statybos finansavimą. Taip pat rūpinosi Korbiko Sibiro Madonos kopijos padarymu ir įteikimu Popiežiui Pranciškui jo vizito 2018 m. Lietuvoje metu.

Jonas Puodžius apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi (2005 m.), Tautinių mažumų ir išeivijos departamento Aukso ženklu „Už nuopelnus“ (2007 m.) ir Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos medaliu „Vilties žvaigždė“ (2019 m.).

Įvykus apmaudžiai nelaimėi, po ilgalaikės ligos netekome iškilaus ir darbštaus žmogaus, patikimo ir jautraus draugo, mylinčio vyro, uošvio ir dviejų anūkų senelio. Nuoširdžiai užjaučiame artimuosius ir liūdime kartu. Jono Puodžiaus atlikti darbai ir šviesus atminimas ilgam išliks mūsų širdyse.

Laptevejų jūros tremtinių brolijos „Lapteviečiai“ vardu Jonas Markauskas

Skelbimai

Lapkričio 2 d. (pirmadienį) Mirusiųjų atminimo dienos (Vėlinių) proga Klaipėdos PKTS maloniai kviečia dalyvauti renginyje, skirtame prisiminti ir pagerbti žuvusius ir mirusius – kovojusius už Lietuvos laisvę, politinius kalinius ir tremtinius. **17.10 val.** minėjimas, giesmės, gėlių padėjimas, žvakučių užžiebimas Klaipėdos Tremtinių skvere (Daukanto g.). **18 val.** šv. Mišios Kristaus Karaliaus bažnyčioje (Bokštų g. 10).

Spalio 30 d. (penktadienį) 11 val. Šiaulių Ginkūnų kapinėse, Tremtinių sektoriuje, vyks talka – grėbsime lapus. Atsineškite maišus lapams. Taip pat primename, kad **lapkričio 2 d.**, per Vėlines, **12 val.** rinksimės prie Didžiojo kryžiaus pagerbti išėjusiųjų Amžinybėn.

LPKTS Šiaulių filialo taryba

Lapkričio 2 d. (pirmadienį) 14 val. LPKTS Kauno filialas kviečia į Tremties kančių memorialą Petrašiūnuose pagerbti išėjusius į Amžinybę. Atminimo popietėje dalyvaus choras „Ilgesys“. Kviečiame dalyvauti!

Ilsėkitės ramybėje

Vitalija Valinčiūtė-Džiaugienė
1937–2020

Gimė Tauragės r. Gaurės valsč. Aneliškės k. 1948 m. kartu su tėvais išvežta į Irkutsko sr. Ziminsko k. 1958 m. grįžus į Lietuvą, sukūrė šeimą, užaugino dvi dukteris. Dirbo Tauragės statistikos skyriuje.

Palaidota Tauragės Papušynės kapinėse. Nuoširdžiai užjaučiame dukteris, artimuosius, gimines.

LPKTS Tauragės filialas

Kęstutis Zavistauskas
1932–2020

Gimė Vilkaviškio r. Pilviškiuose, Meištiškių k., ūkininkų šeimoje. Be jo šeimoje augo sesuo ir brolis. Kęstutis mokėsi Pilviškių vidurinėje gimnazijoje. 1949 m. ištremtas į Irkutsko sr. Dirbo įvairius, sunkius darbus: 1949 m. Sliudėnos r. Baikalo ežero pakrantėje, šachtose aukso kasykloje, 1950 m. Bolšaja rečka r. miškų ūkyje medkirčiu, traktorininku, vėliau Irkutsko metalo gamykloje sandėlio vedėju. Mokėsi Irkutsko neakivaizdinėje mokykloje, vėliau baigė buhalterinės apskaitos kursus. 1962 m. baigė Irkutsko finansinį ekonominį institutą, įgijo pramonės ekonomisto specialybę. 1964 m. grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Kaune. Įsidarbino Kauno pieno kombinate. Sukūrė šeimą su Gražina Gudynaite, pedagoge. Buvo patriotas, mylėjo Lietuvą.

Palaidotas Pilviškiuose.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną Gražiną, gimines ir visus jį pažinojusiuosius.

LPKTS Kauno filialas

Užjaučiame

Nuoširdžiai užjaučiame dėl netekties Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos pirmininko bei ilgamečio visuomeninės tarybos prie Laisvės kovų komisijos Seime nario, technikos mokslų daktaro, Jono Ryčio Puodžiaus artimuosius.

Šio garbingo žmogaus, skyrusio gyvenimą politinių kalinių ir tremtinių bendrijai ir Lietuvos švietimo pamatų stiprinimui, netektis – skaudus praradimas.

**Gabrielius Landsbergis,
Tėvynės sąjungos-Lietuvos
krikščionių demokratų pirmininkas**

Mirus 1941 m. tremtiniui Jonui Ryčiui Puodžiui, nuoširdžiai užjaučiame žmoną Mariją ir artimuosius.

Telydi Jus paguoda ir dvasios stiprybė.

LPKTS Vilniaus skyriaus bendruomenė

Dėl Laptevų jūros tremtinių brolijos „Lapteviečiai“ pirmininko Jono Ryčio Puodžiaus mirties nuoširdžiai užjaučiame šeimą ir artimuosius.

**Seimo Laisvės kovų ir valstybės
istorinės atminties komisija**

Mirus Laptevų jūros tremtinių brolijos „Lapteviečiai“ pirmininkui Jonui Ryčiui Puodžiui, nuoširdžiai užjaučiame žmoną Mariją ir artimuosius.

**LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas
ir valdybos pirmininkas Vladas Sungaila**

Tremtinys ISSN 2029-509X
www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

Įmonės kodas 300032645

Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218

Savaitraščio vadovė Audronė Kaminskienė
Techninė redaktorė Vesta Milerienė

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

2 spaudos lankai. Tiražas 1310 egz. Kaina 0,90 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

Projektas „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorijabe, baltų dėmių“ remia (2020 m. skirta 11800 eurų)

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

(atkelta iš 1 psl.)

Tą dieną netektis ištiko Gaiciūnų kaime, Pabaisko valsčiuje, kur žuvo dvi dešimtys partizanų. Po keturių mėnesių Masiulių kaime, vienoje sodyboje, besiilsinčius DKA B rinktinės 3-iojo bataliono 3-iosios kuopos partizanus Jokimą Šikšnį-Gylį (g. 1924 m.) ir Algirdą Lisanką-Siaubą (g. 1925 m.) užklupo kareiviai. Partizanai pamatė prabėgančius kareivius ir stribus, tačiau trauktis nebuvo kur. Mūšyje Gylis žuvo, o Siaubą sunkiai sužeidė. Jį išvežė į Ukmergę, o žuvusįjį numetė Želvoje ant grindinio.

Želvos valsčiaus stribai pasižymėjo žiaurumu. 1945 m. Skrepėtiškių k. jie nušovė partizano Stasio Griniaus tėvą, sudegino jų namus. Kitą dieną toks likimas ištiko ir ūkininką Purlį, nes vienas jo sūnus pabėgo iš rusų kariuomenės, o kitas paskelbtas nepatikimu, kai tarnavo vietos kariniame komisariate. Abu nužudytojo sūnus pasuko į S. Griniaus-Vanago būrį.

Dideli ir partizanų nuostoliai. 1945 m. žuvo Viktoras Darulis-Libardas iš Paželvės kaimo, Karolis Gaižutis-Briedis iš Paškonių kaimo, Kazys Vaičiūnas-Karabinas, Alfonsas Viliūnas-Klažūnas, Edvardas Baranauskas-Mindaugas ir daugelis kitų.

Liūto bunkeris – Šilaininkų kaime

Jonas Svilainis gimė 1920 m. vasario 8 d. Kuršiškių kaime, Želvos valsčiuje, Ukmergės apskrityje. Nuo 1945 metų – Didžiosios Kovos apygardos (DKA) B rinktinės partizanas, trejus metus partizanavo Anykščių, Molėtų, Ukmergės rajonų miškuose Žaibo, Juozo Šibailos-Dieduko ir Juozo Petronio-Audros būriuose. Kartu su juo kariavo brolis Antanas-Vilkas, tačiau 1947 m. rugsėjo mėn. registravosi ir išdavė brolio bei jo draugų slėptuvę.

Šio krašto partizanų karo organizatorius, kurio būryje paskutinius metus tarnavo J. Svilainis-Liūtas, buvo Juozas Petronis-Audra (1917–1947), DKA B rinktinės 1-ojo bataliono va-

das. Žinoma, kad jis gimė Anykščiuose, tarnavo Lietuvos kariuomenėje, o vokiečių okupacijos metais tėviškėje buvo policijos vachmistru. Prieš pasirodant „išvaduotojams“, dar 1944 m. vasarą prisijungė prie Karpio partizanų būrio. 1945 m. sausio mėn. tapo Žalgirio būrio vado pavaduotoju. J. Petronio-Audros partizanai veikė Želvos ir Molėtų valsčiuose.

1946 m. balandžio 30 d. DKA B rinktinės vadas Alfonsas Morkūnas-Plienys ją suskirstė į tris batalionus. Juozas Petronis-Audra vadovavo 1-ajam, kurį sudarė dvi kuopos: Žalčio ir buvusio Molėtų miesto policijos vachmistro Stepono Grigo-Svyturio. Mėgstama bataliono vadovybės stovyklavimo vieta buvo Ažukiemio miško pietinėje dalyje. Šile ir pas ūkininkus partizanai turėjo įsirengę kelis bunkerius.

Juozas Petronis-Audra su Jonu Svilainiu-Liūtu ir dar penkiais partizanais įsirengė bunkerį ūkininko Jono Giedraičio sodyboje, Šilaininkų kaime, Želvos valsčiuje. Iki Želvos buvo keturi kilometrai, šalia miškas. Tą nulemtą 1947 m. rugsėjo 19-ąją Molėtų NKVD pavyko iš atėjusio užsiregistruoti A. Svilainio-Vilko gauti duomenų apie tą bunkerį. Manoma, kad Antanui Svilainiui buvo pažadėta palikti brolių gyvą.

Į nurodytą vietą atvyko 15 NKVD kareivių iš Molėtų. Tuo metu bunkerį buvo 6 partizanai ir ryšininkai. Išdavikas priėjo prie bunkerio ir suriko broliui, kad tas išliptų. Tas nieko neįtardamas išlipo ir buvo suimtas. Prasidėjo mūšis. Po kurio laiko, supratę savo priešinimosi beviltiškumą, bunkerį buvo susisprogdino. Slėptuvėje

žuvo bataliono vadas Juozas Petronis-Audra, kovotojai Bronius Gaidelis-Šiaudelis, Šiaudas, Juozas Stancelis-Šalna, Alfonsas Darulis-Leopardas ir vietinė mergina ryšininkė Marija Švainickytė. Buvo suimtos ryšininkės Jadvyga Giedraitytė (g. 1928 m. Pavaru kaime) ir Ada Irena Aleknaitė (g.

Partizano Liūto atminimui – trys garbės salvės

1926 m. Gelbutiško kaime). Ryšininkes, sodybos šeimininką Joną Giedraitį (g. 1895 m.) bei Joną Svilainį-Liūtą suėmė ir išvežė į Ukmergę.

Informacija apie žuvusiuosius: Stasys Gaidelis (Bronius), slapyvardis Šiaudas gimė Musninkų valsč. Nuo 1944 m. DKA B rinktinės 1-o bataliono partizanas. Juozas Stancelis, Juozo, slapyvardis Šalna, gimė 1924 m. Daubariškių k. Nuo 1945 m. pradžios DKA B rinktinės 1-o bataliono partizanas. Alfonsas Darulis, Antano, slapyvardis Leopardas, gimė 1920 m. Paželių kaime. Nuo 1945 m. pradžios DKA B rinktinės Vėtros būrio, 1-o bataliono partizanė Marytė Švainickaitė (Švainickytė) gimė Šilaininkų k. DKA B rinktinės 1-o bataliono ryšininkė, partizanė.

Aktyvus lagerių sukilimų dalyvis

Okupantų Ypatingojo pasitarimo 1948 m. vasario 28 d. protokolu J. Svilainiui-Liūtui skirta 25 metai lagerių. Jis dešimt metų kalintas Vorkutoje, dirbo anglies šachtoje, buvo aktyvus 1953 m. Vorkutos lagerio politinių kalinių sukilimo dalyvis.

Apie sunkius Vorkutos lagerio metus liudija buvęs politinis kalinys Kazys Dūda. „Iš Karagandos į Vorkutą mus atvežė 1953 metų liepą. Išlaipino berods prie 7-os šachtos. Kiek ešelone buvo kalinių, negaliu pasakyti. Mūsų grupėje buvo apie šimtas žmonių. Atvedę prie šachtos, sargybiniai komandos būdu pasodindavo ant žemės.

Zonoje už spygliuotos tvoros susirinko nemažas būrys vietinių žioplų, kai kurie – buvę kaliniai, atlikę bausmę, bet vis tiek neišleidžiami išvažiuoti. Vorkutoje zona aptverta spygliuota viela, nes aplinkui gyventojai, tarnautojų žmonos.

Mūsų klausinėjo, kas, iš kur atvežti, ieškojo pažeidimų: „Kas pas jus, kur buvo, koks įvykis?“ Čia klimatas kitoks, lageris griežto režimo. Čia būdavo „sukomplektuoti“ tie, kurie nuteisti mirties bausme.

Liepos 26 d. prasidėjo šaudymas barakuose. Išbėgome į lauką. Lageryje buvo tokie du kauniečiai broliai Monkevičiai. Jie kalėjo kartu, nors lageryje paprastai giminių kartu nelaikydavo, visai moraliskai žlugdė. Tą vieną brolių Monkevičių sargybiniai ir nušovė, ir dar ukrainietį. Dėl kažkokių priežasčių sargybinis iš bokštelių pradėjo šaudyti, gal kažkas kur nors susirinkę buvo, nežinau. Bet panašu, kad nušovė visai niekuo dėtus žmones. Kulkos kiaurai ligoninę ėjo. Pradėjo moterys rėkti, rusiškai šaukti. Šaudyti nustojo, lavonus išnešė...“

Po ilgų kalinimo metų J. Svilainis grįžo į Lietuvą, vedė, užaugino dukteris Laimą ir Virginiją. Virginija dirba Panevėžio Rožyno progimnazijoje, jai tėtis padovanojo knygų apie partizanus ir palinkėjimus, kad skaudi pokario Lietuvos istorija išliktų gyva. J. Svilainis dažnai jaunimui pasakodavo apie sunkų partizaninį karą, lagerio išbandymus, nepalaužtą savo ir bendražygių dvasią. 2010 m. partizanas Lietuvos Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Karininko kryžiumi.

Džekazgas-Rudnikas

(atkelta iš 5 psl.)

Nuolat tiek nebūdavo, nes daug kalinių numirdavo, kai kuriuos išveždavo į kitus lagerius, vieną kitą paleisdavo.

Masinis kalinių paleidimas prasidėjo 1954 m. antroje pusėje, o po 1956 m. pavasariųjų komisijų lageris 392/2-1 visiškai ištuštėjo ir buvo panaikintas.

1956 m. birželio mėn. nugriovė tvoras, o barakus pertvarkė į bendrabučius ir juose apgyvendino atvežtus komjaunuolius – šeštojo penkmečio spartuolius.

Lagerio drabužiai

Kaliniui galima nešioti tik lagerio drabužius. Ant kiekvieno drabužio turi būti jo numeris. Kalinys turėjo vieną drabužių komplektą: su tais pačiais ir darbe, ir „namuose“. Tų, kurie dirbo vario gamyklos bazėje ir kasdien iš vagonų kraudavo anglį, drabužiai būdavo juodi nuo anglies dulkių. Kai užeidavai į jų baraką, tai visur juoda, juoda, tik žmonių akys blizga...

Antanas Vaičiūnas (viduryje) lageryje, 1956 m.

Tie, kurie dirbdavo šachtoje, ant „šimtasiūlių“ („telogreikių“) užsivilkdavo brezentinius kombinezonus („specovkes“), nes šachtoje visur bėga vanduo. Per dieną „specovkės“ primirka vandens, o žiemos metu, kol

pareina iš darbo į lagerį, tai ir sušala. Tik apie 1955 m. atsirado persirengimo patalpa ir „specovkes“ bei guminius batus buvo galima palikti „darbovietėje“. Vasariniai drabužiai būdavo pasiūti iš tamsiai mėlynos medvilninės medžia-

gos. Naujuose drabužiuose ta vieta, kur turi būti prisūtas kalinio numeris, būdavo kryžmai perpjauta.

Kalinys turėjo pats prisisiūti numerį. Kelnės būdavo siauros ir trumpos. „Mandresni“ vyrai išgudrindavo pasiplatinti ir pasiilginti kelnes. Prižiūrėtojai darydavo tikrinimus („ablavas“) ir prie išėjimo vartų tas paplatintas kelnes išdraskydavo. Lapkričio mėn. prasideda šalčiai ir stiprūs vėjai, su plonais drabužiais netoli nueisi, todėl žiemai gaudavom vatines kelnes, „telogreikes“, „bušlatus“, ausines kepures ir veltinius.

„Telogreikė“ – tai vata pašiltintas švarkas, o „bušlata“ – tai vata pašiltintas puspaltis. Brigadininkai gaudavo naujus veltinius, o „paprasta liaudis“ – senus, sunešiotus. Buvo dar posakis „medinis bušlata“. Tai reikšdavo kažką panašaus į karstą, nors kalinius „laidodavo“, o tiksliau, užkasdavo ir be karstų. Gauti „medinį bušlatą“, reiškia važiuoti į kapus.

(Bus daugiau)